

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה

המחלקה לחינוך תשפ"ד 2023-2024

שם הקורס: צילום ככלי העצמה בחינוך

מס' קורס: _____ 129.1.0320 _____

שם המרצה: ד"ר אבי המי

שעות קבלה: בתיאום מראש בבנין _____ חדר _____

יעדי ההוראה:

בתקופה המגדירה את עצמה כעידן הוויזואלי (The visual age), המדיה החזותית הולכת ותופסת מקום מרכזי גם בתחום החינוך. כך גובר והולך גם השימוש בצילום סטילס ווידאו ככלי להעצמת תלמידים/ות ומורים/ות. 'העצמה' (Empowerment) הוא מושג חברתי המתאר כיצד אנשים השייכים לקבוצות חברתיות הסובלות מסטיגמה או מהדרה חברתית, מתגברים על חוסר האונים שלהם, תוך שינוי תחושת העצמי מחסר ערך לבעל יכולת אישית-חברתית-פוליטית, וכך משיגים שליטה יחסית על חייהם (סדן, 1997). על פי תיאוריות שונות, הצילום נתפס ככלי הבעה שבאמצעותו יכול המצלם לעקוף את השימוש בייצוגים מילוליים ולהביע את רגשותיו ומחשבותיו בצורה עקיפה ולא מאיימת, לחוות ביטחון ושליטה על ה'מצאיאות' ולחוש אמון בעצמו ובסביבה שבה חי. בשנים האחרונות אנו עדים להתפתחות מגוון רחב של מתודולוגיות, פרקטיקות ותוכניות העצמה מבוססות צילום (סטילס ווידאו). בקורס נכיר את הכלים הללו ונבחן באמצעותם כיצד הצילום יכול לשמש אמצעי משמעותי ויעיל להעצמה אישית וחברתית של תלמידים/ות ומורים/ות כאחד.

פרשיות לימודים:

הקורס בנוי מארבעה פרקים עיקריים:

- א. **היכרות תיאורטית עם מושג ה'העצמה'**. בפרק זה נפגוש את טווח המשמעויות, לעתים אף מנוגדות, של המושג, בשדות השיח השונים; נבחן את התפשטותו המהירה של הרעיון מתאוריות חברתיות-ביקורתיות של אי-שוויון, העלאת תודעה קבוצתית וחתירה מאורגנת לשינוי חברתי לתחומים רבים אחרים של מדעי החברה, כגון: חינוך, בריאות, עבודה סוציאלית, משפטים, מדיניות ציבורית ועוד.
- ב. **המצלמה ככלי הבעה**. סדנה בסיסית שנועדה להכשיר את המשתתפים/ות במיומנויות הצילום (סטילס ווידאו) והעריכה והאופן בו ניתן לבטא באמצעותם מצבים וחוויות רגשיות ומנטליות.
- ג. **יישומים של המדיה האודיו-וויזואלית בתהליכים של העצמה חברתית**. פרק זה יפגיש את הסטודנטים/יות באופן תיאורטי ותוך התנסות חווייתית עם פרקטיקות ומתודולוגיות העצמה חברתית מגוונות, כגון: Video Activism ; Photo Activism ; Photovoice.
- ד. **פרקטיקות ומתודולוגיות בתחום ההעצמה האישית**. פרק זה יפגיש את הסטודנטים/יות באופן תיאורטי ותוך התנסות חווייתית עם פרקטיקות ומתודולוגיות העצמה אישית, כגון: Photo-Video Therapy ; Self-Directed Photography ; Therapy. הקורס ישלב לימוד עיוני בכיתה, סדנה מעשית, התנסות בסיסית בכמה מהפרקטיקות שיוצגו, ניתוח עבודות הסטודנטים ושיח רפלקטיבי בכיתה אודות התרגילים. לקראת סיום הקורס תבחרנה הקבוצות פרקטיקה אחת ותתנסה בה בשטח. תוצרי התרגיל המסכם יוצגו בפני כלל הכיתה.

מבנה הקורס (תכנית הקורס דינמית ויתכנו שינויים במהלך הסמס')

הקורס ישלב לימוד עיוני בכיתה, סדנה מעשית, התנסות בסיסית בכמה מהפרקטיקות שיוצגו, ניתוח עבודות הסטודנטים ושיח רפלקטיבי בכיתה אודות התרגילים. לקראת סיום הקורס תבחרנה הקבוצות פרקטיקה אחת ותתנסה בה בשטח. תוצרי התרגיל המסכם יוצגו בפני כלל הכיתה.

מפגש	נושא	תכנים (רשימת קריאה/פעילויות/משימות)
1+2	היכרות ראשונה באמצעות צילום. הקדמה ומטרות הקורס.	צילום פורטרטים הדדי. צפייה ושיח רפלקטיבי סביב הפורטרטים שצולמו.
3	המצלמה ככלי הבעה.	תבניות הצילום: גודל פריים; זווית צילום; קומפוזיציה; תאורה.
4+5	ביקורת עבודות צילום.	תרגיל: צילום של דימוי בכל אחת מהקטגוריות. וידל (2012).
6+7	מושג ההעצמה צילום ככלי להעצמה, אקטיביזם ושינוי חברתי.	גישות מרכזיות להבנת רעיון ההעצמה: הגישה הפונקציונליסטית; גישת הקונפליקט; המושג 'כוח'; העצמה אישית והעצמה חברתית. כוחו של הצילום – הפרספקטיבה האישית; הפרספקטיבה הפוליטית; הפרספקטיבה הפמיניסטית. הצילום ככלי אקטיביסטי. העצמה באמצעות תוכניות התערבות. תרגיל: פיתוח פרקטיקה בכיתה להעצמה המבוססת על צילום. סונטאג (1973); סדן (1997); Jennings et al. (2006).
9	דיון בהצעות שכתבו הסטודנטיות לפרקטיקות העצמה מבוססות צילום.	
10	פרקטיקות העצמה אישית באמצעות צילום.	תיאוריות של פוטו-תרפיה, ווידאו-תרפיה וסינמה-תרפיה. טכניקות של פוטו-תרפיה. תרגיל: יישום אישי של אחת מטכניקות הפוטו-תרפיה. Weiser (2008); תורן (2007); יוסף חי ובכרך (2016); שרייבר וזיגנשיין-גמליאלי (2017); לוי (2013).
11	סרטים ככלי פדגוגי מעצים סיכום הקורס	

דרישות והרכב ציון הקורס

משקל בציון הסופי ** (יש למחוק את המיותר)	
נוכחות	15 % - 80% חובה
עבודות שוטפות-	40 %
עבודה מסכמת	45 % -
סה"כ	100% -
ציון עובר: 56	

עברית

- גיל-גלזר, י' (2018). פדגוגיה צילומית. מפתח: כתב עת לקסיקלי למחשבה פוליטית, 12.
- גינזבורג, ר' (2018). צילום אזרחים. מפתח: כתב-עת לקסיקלי למחשבה פוליטית, 149-174.
- וידל, י' (2012). אמנות המבע הצילומי. משרד החינוך, המנהל למדע ולטכנולוגיה, הפיקוח על מגמת טכנולוגיות תקשורת.
- יוסף חי, י' ובכרך, ב' (2016). שקט מצלמים! וידאו-תרפיה וסינמה-תרפיה בהתערבות עם מתבגרת. מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית, 24, 120-205.
- לוי, ה' (2023). פענוח הסוד של הצופה – השימוש במדיום הקולנועי, ככלי בעבודה בקבוצות. מתוך: מקבץ לוי, 18 (2): 77-98.
- מלמד, א' (2012). הסרט הסתיים ועכשיו מה? מודל רב-תכליתי לניהול דיון בכיתה בעקבות צפייה בסרט. הד החינוך, גיליון 05, 122-123.
- סונטאג, ס. (1973). הצילום כראי התקופה. ספריית אפיקים, הוצאת עם עובד.
- סדן, א' (1997). העצמה ותכנון קהילתי. הקיבוץ המאוחד.
- פריירה, פ' (1998). להאמין כי השינוי אפשרי. מתוך: Paulo Freire (1998), *Pedagogy of Hope*, Oxford and London: Rowman and קמה, ע' (2015). דימויים פוצעים: ייצוגי אנשים עם לקויות בתקשורת. אצל מ. חובב, א. דובדבני וק. פלדמן (עורכים). מהדרה להכלה: החיים בקהילה של אנשים עם מוגבלויות בישראל (213-181). כרמל.
- שרייבר, ב' וזיגנשין-גמליאלי, ו' (2017). השימוש במצלמת וידאו כאמצעי לשיפור כישורי השיח והתקשורת של ילד על רצף האוטיזם – חקר מקרה. בתוך ודמני, ר' (עורכת). פדגוגיה דיגיטלית הלכה למעשה. תל-אביב: מופ"ת (153-131).
- תורן, צ' (2007). פוטו-תרפיה: הצילום והתצלום ככלים טיפוליים. פסיכואקטואליה.

אנגלית

- Jennings, L. B., Parra-Medina, D. M., Hilfinger Messias, D. K., McLouglin, K. (2006). Toward a critical social theory of youth empowerment. *Journal of Community Practice*, 14, 31–55.
- Sánchez, L. (2015). Students as photo activists: Using cameras in the classroom for social change. *Theory Into Practice*, 54(2), 163-171.
- Weiser J. (1993). *Phototherapy Techniques. Exploring the Secrets of Personal Snapshots and Family Albums*. Jossey-Bass Publishers, San Francisco.